

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ДУДКІН ОЛЕКСАНДР ВАЛЕНТИНОВИЧ

УДК 005.35:658(043.3)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ
СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО
ПІДПРИЄМСТВА**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Сумському державному університеті Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник –

кандидат економічних наук, доцент
Петрушенко Юрій Миколайович,
Сумський державний університет,
докторант.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Мішенін Євген Васильович,
Сумський національний аграрний
університет, завідувач кафедри теоретичної
та прикладної економіки;

кандидат економічних наук, доцент
Гончарова Світлана Юрївна,
Харківський національний економічний
університет, доцент кафедри управління
персоналом.

Захист відбудеться «10» червня 2011 р. о 17 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.051.01 Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2, корпус М, ауд. 209.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Автореферат розісланий «6» травня 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.М. Таранюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується суттєвими змінами в усіх сферах соціального та економічного життя. Довготривалий економічний спад після відновлення незалежності України обумовив зниження соціальної активності підприємств, а сучасні кризові тенденції негативно позначаються на виконанні соціальних функцій державою. Це, поряд з постійними трансформаційними процесами, призводить до зниження якості життя й негативно впливає на розвиток економіки. Впровадження принципів соціальної відповідальності в бізнес-процеси виступає чинником подальшого розвитку підприємства та набуває першочергового значення при вирішенні ряду соціальних проблем. Однак, хоча й спостерігаються окремі приклади соціально відповідальної поведінки вітчизняних підприємств, впровадження принципів соціальної відповідальності не є загальноприйнятою практикою. Українські компанії переважно не використовують сучасні підходи у цій сфері. Водночас принципи та практичні підходи до соціальної відповідальності підприємств, притаманні радянському суспільству, у новітній історії були відкинуті з ідеологічних та економічних причин. Виникла ситуація, коли навіть ті промислові підприємства, що володіють фінансовими та організаційними ресурсами для вирішення соціальних проблем, не мають чітких орієнтирів розвитку соціальної відповідальності.

Різномічним аспектам забезпечення соціальної відповідальності підприємств присвячені фундаментальні праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, як Дж. Акерлоф, Н.В. Балабанова, Г. Боуен, С.Ю. Гончарова, Л.А. Грицина, П. Друкер, Н.В. Зубаревич, С.М. Ілляшенко, А.М. Колот, Ф. Котлер, Н.О. Кричевський, О.О. Лазаренко, К. Левін, С.Є. Литовченко, Є.В. Мішенін, Р.М. Нуреєв, К.Е. Оксінойд, М. Портер, Р.Ф. Пустовійт, П.В. Тархов, О.С. Телетов, М. Фрідмен, А.Є. Чирикова, А.В. Шевчук та ін.

Разом із тим, недостатньо розробленими в практичному й теоретичному плані залишаються питання, пов'язані з мотивацією соціально відповідальної поведінки підприємств; оцінкою доцільності підвищення соціальної активності; формуванням комплексу заходів по забезпеченню соціальної відповідальності промислових підприємств; удосконаленням структури соціально орієнтованих витрат. Це засвідчує нагальну потребу в науковому обґрунтуванні та подальшому розробленні організаційно-економічних основ розвитку соціальної відповідальності.

Актуальність зазначених питань, їх важливість і практична значущість обумовили вибір теми дисертаційного дослідження, його мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Виконане дисертаційне дослідження пов'язане з тематикою наукових досліджень Сумського державного університету, зокрема його положення відображені у фундаментальних темах, де здобувач є співавтором: «Економічне обґрунтування реінжинірингу бізнес-процесів як елементу процесоорієнтованої системи управління на виробничому підприємстві» (№ д/р 0110U001878), де виокремлено характеристики, які визначають характер взаємовідносин компанії із зацікавленими сторонами та

запропоновано підхід до оцінки доцільності підвищення соціальної відповідальності підприємства; «Механізм стратегічного управління інноваційним розвитком» (№ д/р 0110U001879), де виділено ключові групи моральних ризиків підприємства та заходи щодо їх нейтралізації.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є розроблення організаційно-економічних основ розвитку соціальної відповідальності промислового підприємства з урахуванням очікуваних позитивних результатів та ризиків соціально орієнтованої діяльності.

Реалізація мети обумовила необхідність вирішення таких наукових завдань:

- проаналізувати чинники, що сприяють і протидіють формуванню соціальної відповідальності вітчизняних підприємств;
- визначити основні особливості взаємодії підприємства зі стейкхолдерами, які впливають на формування соціально відповідальної поведінки;
- обґрунтувати доцільність підвищення соціальної активності промислових підприємств;
- удосконалити науково-методичні підходи до формування системи заходів забезпечення соціальної відповідальності промислового підприємства;
- дослідити ризики соціально відповідального підприємства та визначити коло заходів, що сприяють їхньому усуненню;
- удосконалити методичні підходи до якісної оцінки структури витрат підприємства на соціальну відповідальність;
- удосконалити практичні підходи до оптимізації витрат на забезпечення соціальної відповідальності промислових підприємств.

Об'єктом дослідження є економічні процеси соціалізації діяльності промислових підприємств.

Предметом дослідження є організаційно-економічні основи розвитку соціальної відповідальності промислових підприємств.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є загальнотеоретичні методи наукового пізнання, фундаментальні положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, присвячені вирішенню проблем забезпечення соціальної відповідальності підприємств.

Для вирішення поставлених завдань у дисертаційній роботі використані такі методи наукового дослідження: метод логічного узагальнення та системного аналізу – для дослідження передумов поширення концепції соціальної відповідальності та розгляду напрямів закріплення інституту соціальної відповідальності; графічний метод – при аналізі несприятливого відбору та оцінці схильності підприємців до соціальної відповідальності; аналітичний метод та метод економіко-математичного моделювання – при обґрунтуванні рішень щодо оптимізації структури послуг об'єктів соціальної сфери та розрахунку ефекту від оптимізації; метод кореляційно-регресійного аналізу – при розрахунку обернених функцій попиту на послуги об'єктів соціальної сфери.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі й нормативно-правові акти; статистичні дані, результати досліджень міжнародних організацій; первинна

документація підприємств, зібрана безпосередньо автором, та виконані аналітичні розрахунки; монографії, збірники, дані річних звітів та економічних оглядів, періодичні вітчизняні та міжнародні видання, офіційні ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в такому:

вперше:

– запропоновано науково-методичний підхід до економічного обґрунтування доцільності підвищення соціальної активності підприємств залежно від релевантності заходів соціальної відповідальності, який базується на оцінці важливості окремих груп стейкхолдерів для підприємства, а також діапазону їхніх вимог щодо соціальних ініціатив;

удосконалено:

– науково-методичний підхід до формування системи заходів забезпечення соціальної відповідальності промислового підприємства, який на відміну від існуючих передбачає доповнення системи складовою інформаційної взаємодії підприємства зі стейкхолдерами;

– науково-методичний підхід до виявлення ситуації несприятливого відбору на ринках, де представлена продукція соціально відповідальних підприємств, який на відміну від існуючого ґрунтується на врахуванні інформаційної асиметрії з боку споживачів щодо соціальних аспектів діяльності підприємства;

– методичний підхід до оптимізації структури витрат на забезпечення соціальної відповідальності підприємства, який на відміну від наявних ґрунтується на якісній оцінці рівня соціально орієнтованих витрат залежно від їх обов'язковості та системності;

дістали подальшого розвитку:

– теоретико-методичний підхід до формування інституту позитивної соціальної відповідальності підприємств, який на відміну від існуючих передбачає домінування позитивних методів мотивації та процедуру нормативного закріплення соціальної відповідальності;

– систематизація ризиків соціально відповідального підприємства шляхом виділення та характеристики групи моральних ризиків;

– науково-методичний підхід до оптимізації економічних результатів діяльності закладів соціальної сфери промислового підприємства, який на додаток до існуючих передбачає врахування еластичності попиту споживачів на різні категорії послуг, що надаються даними об'єктами.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що основні положення та висновки, наведені в дисертаційному дослідженні, доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій. Вони спрямовані на забезпечення ефективної соціальної активності підприємства та можуть бути основою прийняття рішень при впровадженні й удосконаленні заходів соціальної відповідальності промислових підприємств у галузі машинобудування.

Розроблені автором методичні підходи та рекомендації впроваджено в роботу ВАТ «Сумське НВО ім. М.В. Фрунзе» (акт від 14.01.2011 р.); ПП «Променергомаш» (акт №1 від 12.01.2011 р.), Головного управління економіки

Сумської обласної державної адміністрації (довідка № 01-01/93а від 17.01.2011 р.). Матеріали дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі Сумського державного університету при викладанні дисциплін «Мікроекономіка», «Міжнародна економіка», «Оптимізаційна економіка» (акт від 20.01.2010 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій розроблено організаційно-економічні основи розвитку соціальної відповідальності промислових підприємств. Сформульовані в ній наукові положення, висновки та рекомендації належать особисто автору. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використані лише ті ідеї та положення, які є результатом власних досліджень здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення дисертаційного дослідження доповідалися та одержали позитивну оцінку на наукових та науково-практичних конференціях різного рівня: 6-й Міжнародній конференції «Економічний та соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (Тернопіль, 2008); 2-й Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених та студентів «Проблеми економіки, управління та розвитку підприємств в сучасних умовах» (Харків, 2008); Всеукраїнській щорічній науковій конференції «Екологічний менеджмент у загальній системі управління» (Суми, 2008, 2009); Міжнародній науковій конференції студентів та молодих вчених «Економіка для екології» (Суми, 2008); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки України» (Дніпропетровськ, 2009); Науково-технічній конференції викладачів, співробітників, аспірантів і студентів факультету економіки та менеджменту СумДУ «Економічні проблеми сталого розвитку» (Суми, 2009); 3-й і 4-й Міжнародній науково-практичній конференції «Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу» (Суми, 2009, 2010); Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону» (Суми, 2010); 5-й Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми управління виробництвом» (Донецьк, 2010).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 21 друковану працю (14 з них належать особисто автору), у тому числі 7 статей у наукових фахових виданнях, 3 розділи колективних монографій, 11 матеріалів конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 7,28 друк. арк., з яких особисто автору належить 5,93 друк. арк.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 231 сторінки, у тому числі обсяг основного тексту – 175 сторінок. Дисертація містить 25 таблиць на 24 сторінках, 28 рисунків на 13 сторінках, список використаних джерел із 194 найменувань на 22 сторінках, 6 додатків на 15 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі «**Теоретичні основи соціалізації діяльності промислових підприємств**» визначено особливості інституціонального закріплення концепції соціальної відповідальності, обґрунтовано необхідність підвищення соціальної відповідальності промислових підприємств, досліджено особливості формування соціальної відповідальності вітчизняних підприємств.

Аналіз сутності існуючих визначень поняття «соціальна відповідальність» і суміжних понять вказує на семантичну розбіжність між ними. У роботі запропоновано підхід до формування соціальної відповідальності підприємства, що ґрунтується на врахуванні об'єктивних процесів її розвитку. У межах даного підходу вона розглядається не як характеристика підприємства, а як складна багатокомпонентна система принципів діяльності бізнес-організацій, процесів соціальної взаємодії, а також соціальних заходів та їх результатів. Для дослідження розвитку соціальної відповідальності визначено передумови поширення та рівні її формування, основні напрями закріплення соціальної відповідальності, розглянуто її національні моделі. Встановлено, що інституціональне оформлення концепції соціальної відповідальності підприємства проходить шляхом втілення теоретичних положень у нормативних документах, міжнародних ініціативах та національних моделях соціальної відповідальності.

Багатоаспектний та різнобічний процес інституціоналізації соціальної відповідальності призвів до відсутності єдиної стратегії її розвитку, що ускладнює впровадження концепції соціальної відповідальності на сучасних підприємствах. З огляду на це доцільним є формування інституту позитивної соціальної відповідальності, який дозволить визначити соціально-економічні засади розвитку соціальної відповідальності підприємств у сучасних умовах. Основними рисами цього інституту є: домінування позитивних методів мотивації, самостійний вибір обсягу соціальних зобов'язань, поступовий перехід від моральної відповідальності до юридичної, спрямованість на досягнення ефективних результатів соціальної відповідальності, проактивний характер соціальних заходів. Аналіз проблем соціалізації діяльності підприємств свідчить, що для ефективного функціонування даного інституту в сучасних умовах необхідно впровадити процедуру переходу від суто моральної до юридично оформленої відповідальності.

Залежність ефективності роботи підприємства від його взаємовідносин зі стейкхолдерами (будь-яких осіб або груп осіб, що є об'єктом або суб'єктом діяльності підприємства через його продукцію, політику або виробничі процеси) зумовлює необхідність розроблення методики обґрунтування доцільності підвищення соціальної відповідальності підприємства по відношенню до них. Для визначення доцільності пропонується розрахунок показника сукупного рівня релевантності заходів соціальної відповідальності по відношенню до стейкхолдерів. Розрахунок даного показника здійснюється за такими етапами:

вибір стейкхолдерів компанії; визначення економічних характеристик трансакцій, що відіграють визначальну роль у відносинах між підприємством та стейкхолдерами; оцінка релевантності заходів соціальної відповідальності для визначених стейкхолдерів; розрахунок середніх показників рівня релевантності для груп внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів; розрахунок показника сукупного рівня релевантності.

Встановлено, що універсальними характеристиками, які визначають взаємовідносини компанії зі стейкхолдерами, є: властивості трансакцій, серед яких їх регулярність і тривалість, зв'язок з іншими трансакціями, вимірність результатів та ступінь невизначеності поведінки контрагенту; специфічність ресурсів (можливість їхнього альтернативного використання); ринкова структура та особливості конкуренції, пов'язані з нею. Числове значення рівня релевантності заходів соціальної відповідальності для кожного стейкхолдера запропоновано визначати залежно від означених характеристик методом експертних оцінок в інтервалі від 0 до 1.

Середній рівень релевантності заходів соціальної відповідальності для групи внутрішніх стейкхолдерів (серед яких персонал, топ-менеджмент, акціонери та інвестори) та групи зовнішніх стейкхолдерів (серед яких органи влади, громадські організації, місцева громада, споживачі, підприємства-партнери) визначається як середньоарифметичне значення рівня релевантності заходів соціальної відповідальності для стейкхолдерів у межах групи. Оскільки підприємство спрямовує соціальну активність у двох напрямках (для внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів), то множини точок, що характеризують постійний рівень релевантності заходів соціальної відповідальності підприємства, представлені лініями рівної релевантності на діаграмі (рис. 1).

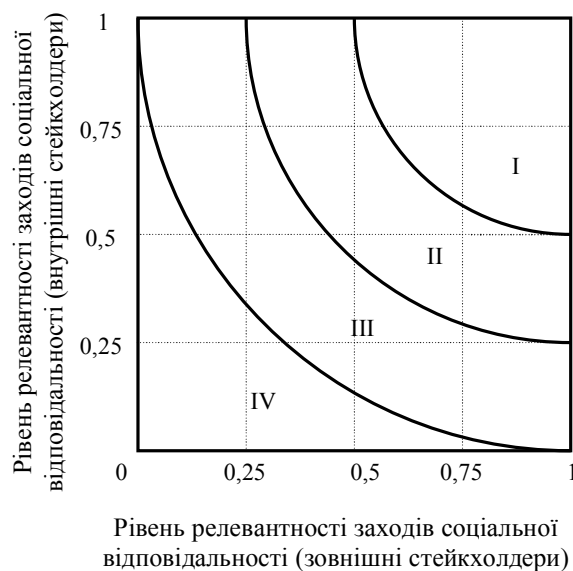

Рис. 1. Діаграма релевантності заходів соціальної відповідальності

Показник, що характеризує сукупний рівень релевантності заходів соціальної відповідальності, запропоновано розраховувати за формулою

$$CPP = \sqrt{(1 - PP_{внутр})^2 + (1 - PP_{зовн})^2}, \quad (1)$$

де CPP – показник, що характеризує сукупний рівень релевантності заходів соціальної відповідальності; $PP_{внутр}$ – рівень релевантності заходів соціальної відповідальності для внутрішніх стейкхолдерів; $PP_{зовн}$ – рівень релевантності заходів соціальної відповідальності для зовнішніх стейкхолдерів.

Залежно від величини показника CPP виділено чотири зони релевантності заходів соціальної відповідальності підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні релевантності заходів соціальної відповідальності

Зона релевантності (див. рис. 1)	I	II	III	IV
Значення показника	$0 \leq CPP \leq 0,5$	$0,5 < CPP \leq 0,75$	$0,75 < CPP \leq 1$	$1 < CPP \leq 1,414$
Сутнісна характеристика	Доцільно формувати систему заходів забезпечення соціальної відповідальності	Доцільно підвищувати соціальну відповідальність для груп стейкхолдерів	Доцільно підвищувати соціальну відповідальність по відношенню до окремих стейкхолдерів	Підприємству недоцільно підвищувати соціальну відповідальність

Розмір показника сукупного рівня релевантності, що відповідає зоні I рис. 1 і вказує на доцільність розвитку соціальної відповідальності, характеризує промислові підприємства з такими параметрами, як: значний розмір компанії, потреба у кваліфікованих працівниках, широкий ринок збуту, необхідність залучення інвестицій, значна кількість підприємств-партнерів, взаємодія з місцевою владою, увага з боку місцевої громадськості.

Розвиток соціальної відповідальності бізнес-організацій визначається як впливом процесів, що мають місце в масштабах усього суспільства, так і впливом внутрішніх факторів, що визначаються технічними, економічними та соціальними особливостями діяльності компанії. Вказані фактори формують комплекс мотивів розвитку соціальної відповідальності, у складі якого виділено три групи: мотиви, що складають активну мотивацію (очікування переваг); мотиви, що визначають реактивну мотивацію (запобігання ризикам); мотиви, що пов'язані з необхідністю виконання вже наявних законодавчих вимог та пристосування до знов утворених.

У другому розділі «**Організаційно-методичні засади розвитку соціальної відповідальності промислового підприємства**» розглянуто систему заходів забезпечення соціальної відповідальності промислового підприємства; удосконалено науково-методичний підхід до виявлення ситуації несприятливого відбору на ринках, де представлена продукція соціально відповідальних підприємств; систематизовано моральні ризики соціально відповідального підприємства та проаналізовано заходи щодо їх нейтралізації.

Під системою заходів забезпечення соціальної відповідальності підприємства автор розуміє сукупність взаємопов'язаних діагностичних, організаційних та інформаційних заходів щодо трансформації діяльності підприємства з метою ефективного вирішення соціальних проблем та довгострокового поліпшення економічних результатів. Структура системи містить чотири елементи: блок впровадження заходів соціальної відповідальності, блок інформаційної взаємодії, діагностичний блок та блок соціальних трансформацій підприємства (рис. 2).

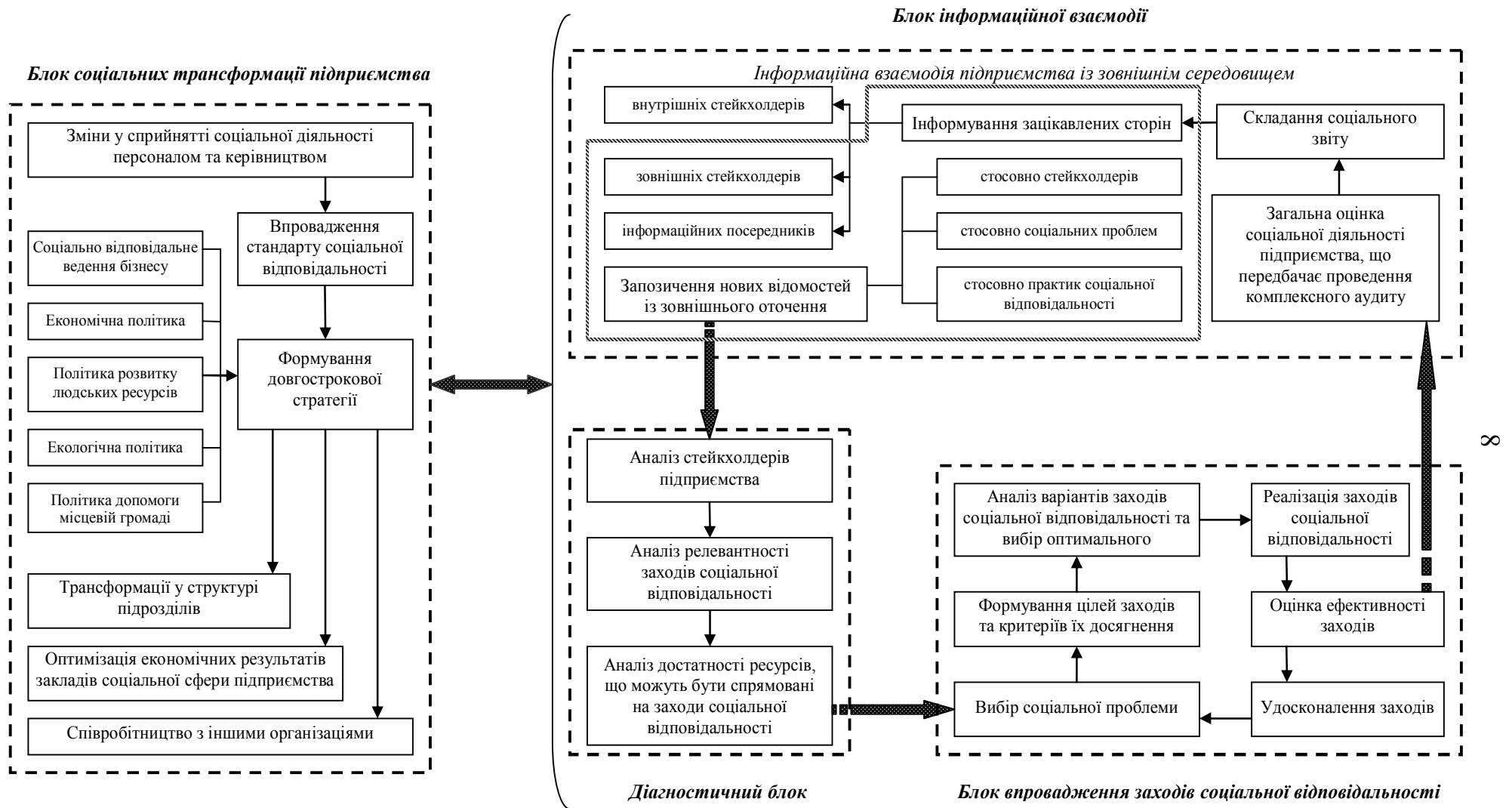

Рис. 2. Система заходів забезпечення соціальної відповідальності промислового підприємства

Важливість урахування інформаційної взаємодії підприємства із стейкхолдерами в системі заходів забезпечення соціальної відповідальності підприємства пояснюється можливістю виникнення інформаційної асиметрії та пов'язаних із нею негативних наслідків. Зокрема може спостерігатися виникнення явища несприятливого відбору, при якому – внаслідок непоінформованості споживачів щодо повного комплексу характеристик продукції – товари чи послуги без додаткової характеристики (якою є соціально відповідальна поведінка підприємства-виробника) витісняють товари соціально відповідальних підприємств, якщо ті мають більш високу ціну. Графічна інтерпретація ситуації несприятливого відбору представлена на рис. 3.

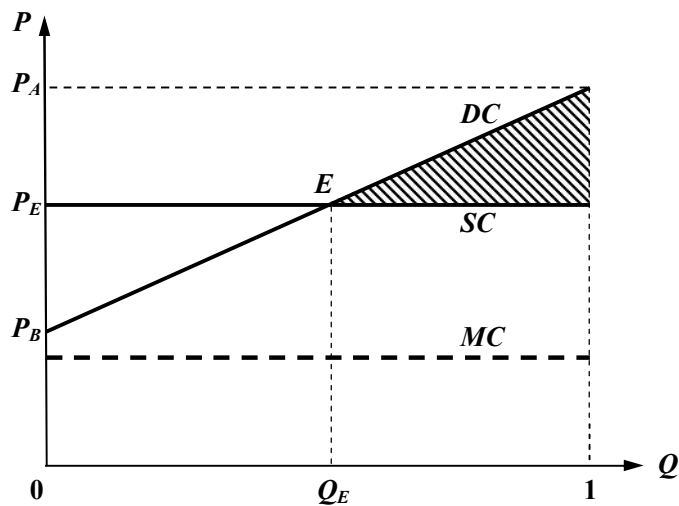

Рис. 3. Рівновага на ринку товарів із додатковою характеристикою (соціальна відповідальність підприємства-виробника):

SC – лінія, що показує умову пропозиції: ринок готовий поставити товар за ціною P ; DC – лінія, що ілюструє умову попиту: споживачі погодяться платити більше за товар, якщо частка продукції запропонованої соціально відповідальними підприємствами буде зростати; E – точка рівноваги ринку; MC – лінія граничних витрат підприємства на виробництво продукції (без урахування витрат на соціальні ініціативи), гр. од.; P_A – ціна, яку споживачі погоджуються сплачувати за товар, що має додаткову характеристику, гр. од.; P_B – ціна, яку споживачі погоджуються сплачувати за товар, що не має додаткової характеристики, гр. од.; Q_E – частка продукції соціально відповідальних підприємств на ринку, при якій досягається рівновага, %

Рівновага на ринку (що відповідає затемненій ділянці графіку), де представлена продукція соціально відповідальних виробників, встановлюється за умови

$$P_A \cdot Q + P_B \cdot (1 - Q) \geq P_E. \quad (2)$$

При частці продукції соціально відповідальних підприємств на ринку Q менше ніж Q_E , рівновага не встановлюється й соціально відповідальні підприємства витісняються. Засобом подолання несприятливого відбору є надання ринкових сигналів – повідомлень підприємства, які об'єктивно та з максимальною відповідністю реальному становищу інформують споживачів стосовно характеристик продукції та соціальної активності компанії. Соціально

відповідальне підприємство, що формує ринкові сигнали, створює умови для вибору споживачами своєї продукції, а отже, отримує можливість конкурувати з компаніями, що не вдаються до соціальної відповідальності, але товари яких мають подібні функціональні властивості й такий самий рівень якості.

Ще одним важливим наслідком існування асиметрії інформації є виникнення моральних ризиків, пов'язаних із розходженням інтересів особи, що володіє інформацією, необхідною для прийняття рішення, та особи, що його приймає. За таких умов більш поінформована сторона може використати інформацію для прийняття рішення, що задовольняє її інтересам, навіть за рахунок зменшення вигоди контрагента.

На основі проведеного аналізу можливих форм моральних ризиків соціально відповідального підприємства, їхніх джерел та методів боротьби з ними систематизовано моральні ризики залежно від зацікавлених груп, з якими взаємодіє підприємство, та виокремлено чотири ключові групи: ризики, пов'язані з персоналом підприємства; ризики, що викликані необачністю рішень керівництва підприємства; ризики взаємодії зі споживачами; ризики, викликані розбіжністю інтересів підприємства та груп впливу. Результати аналізу ефективності методів усунення даних ризиків засвідчили, що соціально відповідальне підприємство має ширше коло можливостей стосовно нейтралізації моральних ризиків у порівнянні із підприємствами, які ігнорують соціальну діяльність.

У третьому розділі **«Науково-прикладні аспекти удосконалення процесів соціальної відповідальності на промисловому підприємстві»** розглянуто важливість ідентичності працівників підприємства та роль соціальної відповідальності для підвищення ефективності їх роботи; удосконалено методичний підхід до визначення якісного рівня соціально орієнтованих витрат промислового підприємства; проведено оптимізацію економічних результатів діяльності об'єктів соціальної сфери промислового підприємства.

При орієнтації працівників у трудовій діяльності лише на досягнення економічних цілей, вони здатні викривляти систему мотивації в тих межах, у яких можуть уникнути контролю. Натомість у випадку, коли працівники мають ідентичність інсайдерів та керуються тими ж цілями, що і їх організація, вони працюють ефективніше. Інвестиції в ідентичність працівника є ефективними за таких умов: культивування ідентичності досить дешева; має місце невизначеність в економіці; зусилля працівників важко спостерігати; значні зусилля важливі для результатів роботи організації. Дані умови характеризують значну кількість вітчизняних промислових підприємств.

Перетворенню статусу аутсайдера працівника на статус інсайдера сприяє системна соціальна відповідальність підприємства, що вимагає аналізу соціально орієнтованих витрат та оптимізації їхньої структури. Для аналізу структури витрат на соціальну відповідальність запропоновано використовувати показник якісного рівня соціально орієнтованих витрат, що характеризує системність соціальної відповідальності підприємства. До соціально орієнтованих витрат відносяться витрати на заходи, результатом яких поруч із можливою економічною вигодою

підприємства є соціальна вигода стейкхолдерів, які орієнтуються на досягнення неекономічних цілей.

Оцінку якісного рівня соціально орієнтованих витрат запропоновано виконувати за такими етапами: вибір статей соціально орієнтованих витрат; розрахунок абсолютної величини витрат; визначення відносних показників окремих напрямів витрат; розрахунок якісного показника та оцінка якісного рівня соціально орієнтованих витрат. Залежно від системності й обов'язковості витрат виділено складові статей соціально орієнтованих витрат для трьох ступенів соціальної відповідальності та визначено відносні показники k_i (i – номер складових статей соціально орієнтованих витрат), що розраховуються як відношення реального значення витрат до базового (табл. 2).

Таблиця 2

Відносні показники k_i соціально орієнтованих витрат

Статті соціально орієнтованих витрат	Характеристика статей соціально орієнтованих витрат	Ступені соціальної відповідальності		
		I ступінь – обов'язкові витрати	II ступінь – добровільні і несистемні витрати	III ступінь – добровільні і системні витрати
1. Податки та збори в бюджетні фонди	Податки та збори у бюджети усіх рівнів	k_1	-	-
2. Платежі в позабюджетні фонди	Платежі у фонд соціального страхування, пенсійний фонд та інші фонди	k_2	k_7	-
3. Заробітна плата	Витрати на оплату праці працівників підприємства	k_3	k_8	-
4. Розвиток персоналу	Витрати на навчання та розвиток персоналу	k_4	k_9	-
5. Забезпечення соціальних гарантій	Витрати на забезпечення «соціального пакету», медичне обслуговування, транспорт та ін.	k_5	k_{10}	-
6. Добровільні поточні соціальні витрати	Несистемні витрати, що включають фінансування спортивних, культурних, благодійних заходів	-	k_{11}	-
7. Соціальні інвестиції	Витрати на будівництво та утримання об'єктів соціальної сфери, довгострокові соціальні програми	-	-	k_{13}
8. Екологічні витрати	Планові та передбачені законодавством витрати на утримання природоохоронних об'єктів	k_6	-	-
9. Добровільні поточні екологічні витрати	Витрати на несистемні заходи екологічного спрямування	-	k_{12}	-
10. Екологічні інвестиції	Будівництво об'єктів природоохоронного спрямування, довгострокові програми покращення екологічного становища регіону	-	-	k_{14}
11. Інформаційні витрати	Комплекс витрат, пов'язаних із інформуванням стейкхолдерів про соціальну відповідальність	-	-	k_{15}

Перший ступінь є обов'язковим, другий – вказує на реальну зацікавленість підприємства у вирішенні проблем суспільства, третій – характеризує перехід до системної та довгострокової соціальної діяльності. Показник якісного рівня соціально орієнтованих витрат розраховується за формулою

$$K = \sum_{i=1}^{12} k_i + 2 \sum_{i=13}^{15} k_i, \quad (3)$$

де K – показник якісного рівня соціально орієнтованих витрат; k_i – відносні показники окремих складових статей соціально орієнтованих витрат.

Якісні рівні соціально орієнтованих витрат представлені на рис. 4.

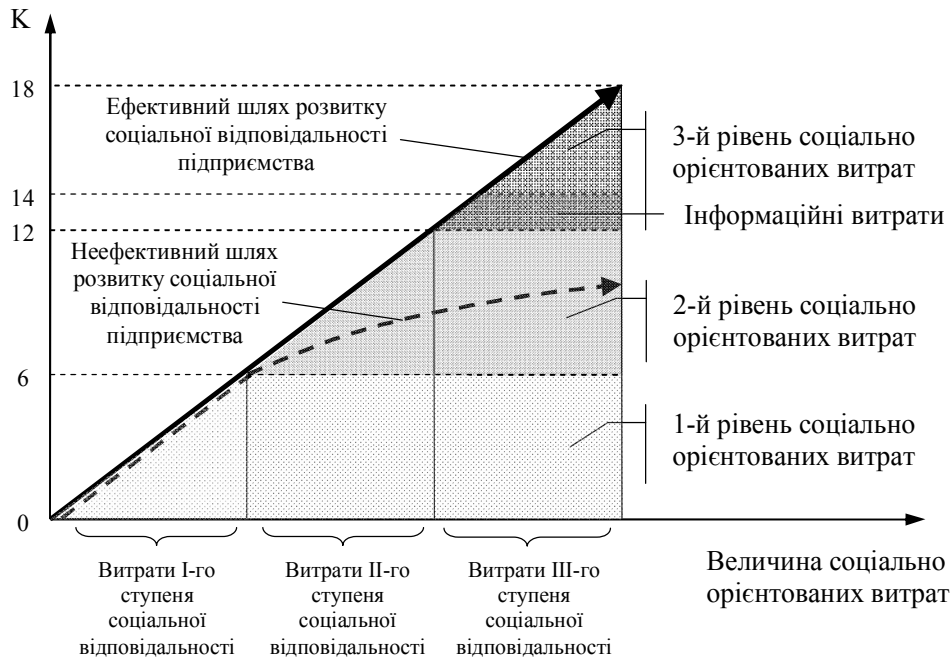

Рис. 4. Рівні соціально орієнтованих витрат підприємства

Наведена методика дозволяє визначити якісний рівень соціально орієнтованих витрат промислових підприємств, а також простежити розвиток соціальної відповідальності підприємства внаслідок зміни структури соціально орієнтованих витрат.

Однією зі складових системи заходів забезпечення соціальної відповідальності промислового підприємства є трансформація принципів діяльності об'єктів соціальної сфери. Важливість функціонування об'єктів соціальної сфери на промислових підприємствах пояснюється такими причинами: працівники промислового підприємства є стейкхолдерами, що характеризуються значною релевантністю заходів соціальної відповідальності підприємства відносно до них; надання послуг об'єктів соціальної сфери є способом формування у працівників ідентичності інсайдера, а отже сприяє підвищенню ефективності їхньої праці та зниженню моральних ризиків, пов'язаних з персоналом; ефективний шлях розвитку соціальної відповідальності підприємства передбачає соціальні інвестиції підприємства, до яких відносяться витрати на заходи по розвитку об'єктів соціальної сфери підприємства.

Традиційне використання об'єктів соціальної сфери промислових підприємств відбувалося на основі використання наявної пропозиції послуг, а не аналізу характеристик попиту. З огляду на це, запропоновано науково-методичний підхід до оптимізації економічних результатів діяльності закладів соціальної сфери

промислового підприємства, який на додаток до існуючих передбачає врахування еластичності попиту споживачів на різні категорії послуг, що надаються даними об'єктами.

Для апробації запропонованого підходу обрано базу відпочинку ВАТ «Сумське НПО ім. М.В. Фрунзе». Аналіз процесів соціалізації діяльності даного підприємства засвідчив, що підприємство несе добровільні та несистемні витрати, пов'язані з його соціальною відповідальністю. Пошук внутрішніх резервів для переходу промислового підприємства на більш ефективний рівень соціально орієнтованих витрат, що характеризує їх системне використання, здійснено шляхом оптимізації економічної діяльності об'єкту соціальної сфери підприємства. Серед напрямів оптимізації економічних результатів діяльності досліджуваного соціального об'єкту виокремлено такі: зміна структури послуг, що надаються працівниками підприємства на умовах пільгової оплати; зміна структури та ціни послуг, що надаються на умовах повної оплати; уведення підходу до визначення ціни шляхом використання обернених функцій попиту.

Економічний результат діяльності закладу традиційно визначається різницею між доходом за користування послугами та витратами на їх надання. При цьому для визначення економічного результату використовуються фіксовані значення цін послуг.

У запропонованому підході замість фіксованих цін на окремі типи послуг були використані обернені функції попиту, що характеризують залежність між ціною та обсягом споживаних послуг. Це дозволяє на основі врахування еластичності ринкового попиту на різні категорії послуг визначити їхню оптимальну структуру та ціни, що забезпечують максимальне значення економічних результатів.

На основі даних діяльності досліджуваного закладу соціальної сфери методом кореляційно-регресійного аналізу визначено обернені функції попиту на ті види послуг, користування якими відбувається на умовах повної оплати. За умови використання в розрахунку замість цін обернених функцій попиту й урахування витрат на зміну структури послуг, цільова функція набуває вигляду

$$R = \sum_{i=1}^k (Q_i \cdot F_i) - TC, \quad (4)$$

де R – економічний результат діяльності закладу (прибуток або збиток), гр. од.; Q_i – обсяг попиту на послуги i -го виду, од.; F_i – обернена функція попиту, що характеризує ціну на послуги i -го виду; k – кількість видів послуг, од.; TC – витрати на надання послуг, а також на заходи по зміні структури послуг закладу, гр. од.

Удосконалений підхід до оптимізації економічних результатів діяльності об'єктів соціальної сфери з використанням пакету аналізу MS Excel дозволяє визначити внутрішні резерви підвищення рівня соціальної відповідальності промислового підприємства. Заходи оптимізації діяльності досліджуваного об'єкта соціальної сфери надають можливість зниження витрат на його утримання на 214 321,2 грн., що складає 14,82 % від сукупних витрат, за умови збереження обсягу послуг, що надаються на пільгових умовах робітникам підприємства.

ВИСНОВКИ

Результати дисертаційного дослідження дозволяють зробити ряд висновків теоретичного та прикладного характеру й дозволяють удосконалити організаційно-економічні підходи до управління процесами соціалізації діяльності промислових підприємств.

1. У дисертації вирішено науково-прикладне завдання розроблення організаційно-економічних основ розвитку соціальної відповідальності промислового підприємства, що дозволяє ефективно використовувати позитивні результати соціально орієнтованої діяльності.

2. Узагальнено чинники мотивації, бар'єри та основні детермінанти розвитку соціальної відповідальності вітчизняних підприємств. Доведено необхідність формування інституту позитивної соціальної відповідальності, основними рисами якого мають бути: домінування позитивних методів мотивації, самостійний вибір обсягу соціальних зобов'язань, поступовий перехід від моральної відповідальності до юридичної, спрямованість на досягнення ефективних результатів соціальної відповідальності, проактивний характер соціальних заходів.

3. Виділено універсальні економічні характеристики взаємовідносин підприємства зі стейкхолдерами (властивості трансакцій; специфічність задіяних ресурсів; ринкова структура та особливості конкуренції, що пов'язані з нею), на основі яких розроблено методику оцінки релевантності заходів соціальної відповідальності підприємства шляхом знаходження показника її сукупного рівня для груп внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів.

4. Визначено, що важливою проблемою вітчизняних промислових підприємств є формування системи заходів забезпечення соціальної відповідальності. Для вирішення цієї проблеми обґрунтовано основні завдання, які повинна вирішувати дана система, визначено її функціональні елементи, принципи побудови та основні функції. Досліджено особливості інформаційної взаємодії між соціально відповідальним підприємством та споживачами продукції. Розглянуто передумови виникнення несприятливого відбору на ринку товарів промислових підприємств, особливістю якого є те, що частка представленої на ньому продукції виготовлена підприємствами, які діють з дотриманням принципів соціальної відповідальності. За умови неможливості встановлення рівноваги на даному ринку соціально відповідальне підприємство повинно формувати комплекс ринкових сигналів, які здатні усунути інформаційну асиметрію.

5. Досліджено моральні ризики соціально відповідального підприємства, що визначаються колом стейкхолдерів, із якими взаємодіє підприємство. Виділено ключові групи моральних ризиків, до яких відносяться ризики, пов'язані з управлінням персоналом, рішеннями керівництва, взаємодією зі споживачами та розбіжністю інтересів підприємства та груп впливу, а також надано рекомендації щодо вибору заходів, необхідних для їх усунення.

6. Удосконалено методичний підхід до оптимізації структури витрат на забезпечення соціальної відповідальності підприємства, що ґрунтується на якісній

оцінці рівня соціально орієнтованих витрат залежно від їх обов'язковості та системності.

7. Запропоновано оптимізувати економічні результати діяльності об'єкта соціальної сфери промислового підприємства за умови збереження наявного рівня соціальної відповідальності, що передбачає використання підходу до встановлення ціни на послуги шляхом введення в розрахунок обернених функцій попиту. Проведено оптимізацію витрат на утримання об'єкта соціальної сфери – бази відпочинку ВАТ «Сумське НВО ім. М.В. Фрунзе». За результатами розрахунків встановлено, що витрати на утримання об'єкта соціальної сфери можуть бути знижені на 214 321,2 грн., що складає 14,82 % від сукупних витрат. Зроблено висновок про існування резервів підвищення економічної ефективності соціально-орієнтованої діяльності досліджуваного промислового підприємства, що можуть бути використані для переходу на більш високий якісний рівень соціальної відповідальності.

8. Сформульовані наукові висновки та рекомендації дисертаційного дослідження можуть бути використані органами державної влади й місцевого самоврядування при стимулюванні соціальної відповідальності підприємств; галузевими об'єднаннями підприємств – при визначенні особливостей сприйняття споживачами інформації щодо соціальної активності; промисловими підприємствами – при формуванні системи заходів забезпечення соціальної відповідальності та при оптимізації структури соціально орієнтованих витрат.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділи монографій

1. Дудкін О. В. Концепція соціальної відповідальності в контексті соціально-економічного розвитку території / О. В. Дудкін // Інвестиційне забезпечення соціально-економічного розвитку міста : монографія: у 2 т. – Т. 1. Системний підхід до інвестиційного забезпечення соціально-економічного розвитку міста / [за заг. редакцією д-ра екон. наук А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук Т. А. Васильєвої]. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – С. 64–73.

2. Дудкін О. В. Моральні ризики соціально відповідального підприємства та підходи до їх нейтралізації / Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін // Механізми управління розвитком соціально-економічних систем : монографія [за заг. ред. О. В. Мартякової]. – Донецьк : ДВНЗ «ДонНТУ», 2010. – С. 662–670. *Особистий внесок здобувача: запропоновано класифікацію моральних ризиків соціально відповідального підприємства та проаналізовано заходи соціальної відповідальності, що сприяють їхньому усуненню.*

3. Дудкін О. В. Визначення рівня соціальних запитів внутрішнього та зовнішнього оточення як елемент підготовки реінжинірингу бізнес-процесів виробничого підприємства / О. В. Дудкін // Економічне обґрунтування реінжинірингу бізнес-процесів на виробничому підприємстві : монографія [за заг. ред. канд. екон. наук, доц. Л. М. Таранюка]. – Суми : Видавничо-виробниче об'єднання «Мрія-1» ТОВ, 2010. – С. 179–197.

Статті у наукових фахових виданнях

4. Дудкин А. В. Тенденции формирования социально ответственного поведения предприятий в Украине / А. В. Дудкин // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – 2008. – № 7/2. – С. 12–18.

5. Дудкін О. В. Соціальна відповідальність як складова маркетингової стратегії промислового підприємства / О. В. Дудкін // Механізм регулювання економіки. – 2008. – Т. 2, № 4. – С. 101–107.

6. Дудкін О. В. Інституціоналізація концепції соціальної відповідальності підприємств / О. В. Дудкін // Економіка: проблеми теорії та практики : збірник наукових праць. – Випуск 252: в 6 т. – Т. VI. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. – С. 1579–1588.

7. Дудкін О. В. Формування інституту позитивної соціальної відповідальності / Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 37–3. – Донецьк, ДонНТУ, 2009. – С. 25–31. *Особистий внесок здобувача: визначено чинники мотивації соціальної відповідальності підприємства та обґрунтована необхідність формування інституту позитивної соціальної відповідальності.*

8. Дудкін О. В. Міжнародні тенденції соціалізації діяльності підприємств / Ю. М. Петрушенко, Т. І. Іванова, О. В. Дудкін // Механізм регулювання економіки. – 2009. – Т. 2, № 3. – С. 268–275. *Особистий внесок здобувача: досліджено основні передумови поширення соціальної відповідальності підприємств.*

9. Дудкін О. В. Трансформація сутності соціальної відповідальності підприємства в умовах економічної нестабільності / О. В. Дудкін // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – 2010. – №5/1. – С. 150–155.

10. Дудкін О. В. Формування комплексу ринкових сигналів соціально відповідального підприємства / О. В. Дудкін, О. В. Щербаченко // Механізм регулювання економіки. – 2010. – Т. 2, № 3. – С. 165–175. *Особистий внесок здобувача: досліджено асиметрію інформації на ринку, де представлена продукція соціально відповідальних підприємств та визначено способи подолання несприятливого відбору.*

Матеріали наукових конференцій

11. Дудкин А. В. Социальная ответственность как фактор обеспечения экономической эффективности предприятия в долгосрочной перспективе / А. В. Дудкин, Ю. Н. Петрушенко // Проблеми економіки, управління та розвитку підприємств в сучасних умовах : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів, 12–13 березня 2008 р. – Харків : РВВ ХДТУБА, 2008. – С. 31–32. *Особистий внесок здобувача: визначено роль соціальної відповідальності у покращенні довгострокових результатів функціонування підприємства.*

12. Дудкин А. В. Социальная ответственность как фактор устойчивого развития предприятия / А. В. Дудкин // Екологічний менеджмент у загальній системі управління : збірник тез доповідей Восьмої щорічної Всеукраїнської наукової конференції, 22–23 квітня 2008 р. – Суми : Видавництво СумДУ, 2008. – С. 32–33.

13. Dudkin O. Ecological aspects of social responsibility / Y. Petrushenko, O. Dudkin // Економіка для екології : матеріали XIV Міжнародної наукової конференції, 6–9 травня 2008 р. – Суми : Видавництво СумДУ, 2008. – С. 147–149. *Особистий внесок здобувача: встановлено взаємозв'язок між екологічними ініціативами та заходами соціальної відповідальності при впровадженні стандартів менеджменту на підприємствах.*

14. Дудкін О. В. Комплекс чинників соціального розвитку підприємства / О. В. Дудкін // Економічний та соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації : збірник тез доповідей Шостої Міжнародної конференції молодих вчених, 26–27 лютого 2009 р. – Частина 1. – Тернопіль : Економічна думка, 2009. – С. 189–191.

15. Дудкін О. В. Аналіз зарубіжних моделей соціальної відповідальності бізнесу / О. В. Дудкін // Економічні проблеми сталого розвитку : тези доповідей науково-технічної конференції викладачів, співробітників, аспірантів і студентів факультету економіки та менеджменту СумДУ, 21–24 квітня 2009 р. – Суми : СумДУ, 2009. – Ч.3. – С. 222–223.

16. Дудкін О. В. Перспективи розвитку соціальної відповідальності підприємств в контексті кризових явищ / О. В. Дудкін // Екологічний менеджмент у загальній системі управління : збірник тез доповідей Дев'ятої щорічної Всеукраїнської наукової конференції, 21–22 квітня 2009 р. – Суми : Видавництво СумДУ, 2009. – Ч.1. – С. 84–87.

17. Дудкін О. В. Інституціоналізація концепції соціальної відповідальності підприємств в Україні / О. В. Дудкін // Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки України : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 28–30 травня 2009 р. – Дніпропетровськ : Національний гірничий університет, 2009. – Т. 1. – С. 131–132.

18. Дудкін О. В. Стратегічні засади взаємодії підприємства зі стейкхолдерами в контексті еколого-соціальної відповідальності / О. В. Дудкін // Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу : збірник тез доповідей Третьої міжнародної науково-практичної конференції, 1–3 жовтня 2009 р. – Суми : ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2009. – С. 255–258.

19. Дудкін О. В. Про необхідність формування інструментарію оцінки соціальних витрат підприємства в Україні / О. В. Дудкін // Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 6–7 травня 2010 р. – Суми : СумДУ, 2010. – С. 87–89.

20. Дудкін О. В. Особливості оцінки ефективності соціальних витрат підприємства / О. В. Дудкін // Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу : збірник тез доповідей Четвертої міжнародної науково-практичної конференції,

29 вересня–1 жовтня 2010 р. – Суми : ТОВ Друкарський дім «Папірус», 2010. – С. 243–245.

21. Дудкін О. В. Комплекс заходів нейтралізації моральних ризиків соціально відповідального підприємства / Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін // Сучасні проблеми управління виробництвом: тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції, 14–15 жовтня 2010 р. – Донецьк : ДВНЗ «ДонНТУ», 2010. – С. 117–119. *Особистий внесок здобувача: запропоновано класифікацію моральних ризиків підприємства та проаналізовано методи їх усунення.*

АНОТАЦІЯ

Дудкін О.В. Організаційно-економічні основи розвитку соціальної відповідальності промислового підприємства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), Сумський державний університет, Суми, 2011.

Дисертація присвячена дослідженню організаційно-економічних основ розвитку соціальної відповідальності промислового підприємства. У роботі було запропоновано методикау обґрунтування доцільності підвищення соціальної відповідальності підприємств залежно від релевантності заходів соціальної відповідальності. Дістав подальшого розвитку теоретико-методичний підхід до формування інституту позитивної соціальної відповідальності підприємств. Удосконалено систему заходів забезпечення соціальної відповідальності промислового підприємства; розроблено підхід до виявлення ситуації несприятливого відбору на ринках, де представлена продукція соціально відповідальних підприємств; систематизовано їх моральні ризики. Удосконалено методикау оцінки якісного рівня соціально орієнтованих витрат та проведено розрахунок щодо оптимізації економічних результатів діяльності об'єктів соціальної сфери промислового підприємства.

Ключові слова: соціальна відповідальність, промислове підприємство, інститут позитивної соціальної відповідальності, інформаційна асиметрія, моральний ризик, соціально орієнтовані витрати.

АННОТАЦИЯ

Дудкин А.В. Организационно-экономические основы развития социальной ответственности промышленного предприятия. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности), Сумский государственный университет, Сумы, 2011.

Диссертация посвящена исследованию организационно-экономических основ развития социальной ответственности промышленного предприятия.

Установлено, что разноплановый процесс институционализации социальной ответственности привел к отсутствию единой стратегии ее развития. Учитывая это, был усовершенствован теоретико-методический подход к формированию

института позитивной социальной ответственности предприятий, который в отличие от существующих предполагает доминирование положительных методов мотивации и процедуру нормативного закрепления принципов социальной ответственности.

Зависимость эффективности работы предприятия от его взаимоотношений со стейкхолдерами обусловила необходимость разработки научно-методического подхода к обоснованию целесообразности повышения социальной активности предприятий в зависимости от релевантности мер социальной ответственности, который основан на оценке важности отдельных групп стейкхолдеров для предприятия, а также диапазона их требований относительно социальных инициатив.

Исследован комплекс мотивов развития социальной ответственности, в составе которого выделены три группы мотивов: ожидание преимуществ от социальной ответственности; стремление избежать возможных рисков, возникающих при несоблюдении норм социально ответственного поведения, необходимость соблюдения требований законодательства.

В работе усовершенствован научно-методический подход к формированию системы мероприятий обеспечения социальной ответственности промышленного предприятия, которая в дополнение к существующим включает мероприятия по информационному взаимодействию предприятия со стейкхолдерами. Необходимость учета информационного взаимодействия предприятия со стейкхолдерами объясняется возможностью возникновения информационной асимметрии и связанных с ней негативных последствий, в частности неблагоприятного отбора и моральных рисков.

Исходя из этого был усовершенствован научно-методический подход к выявлению ситуации неблагоприятного отбора на рынках, где представлена продукция социально ответственных предприятий, который учитывает ограниченную осведомленность потребителей относительно социальных аспектов деятельности предприятия.

На основе проведенного анализа возможных форм моральных рисков социально ответственного предприятия, их источников и методов борьбы с ними были систематизированы моральные риски в зависимости от заинтересованных групп, с которыми взаимодействует предприятие. Результаты анализа методов устранения данных рисков показали, что социально ответственное предприятие имеет более широкий круг возможностей по нейтрализации морального ущерба по сравнению с предприятиями, которые игнорируют социальную деятельность.

Констатировано, что при ориентации работников в трудовой деятельности лишь на достижение экономических целей, они способны искривлять систему мотивации. В случае, когда работники имеют идентичность инсайдеров и руководствуются теми же целями, что и их организация, они работают эффективнее. Указано, что изменению статуса аутсайдера работника на статус инсайдера способствует системная социальная ответственность предприятия, предполагающая анализ социально ориентированных расходов и оптимизацию их структуры.

В работе усовершенствован методический подход к оптимизации структуры издержек на обеспечение социальной ответственности предприятия, который основывается на оценке уровня социально ориентированных издержек в зависимости от их обязательности и системности. Данный подход позволяет определить эффективность развития социальной ответственности предприятия вследствие изменения структуры и повышения качественного уровня социально ориентированных издержек.

Установлено, что традиционное использование объектов социальной сферы промышленных предприятий происходило на основе учета имеющегося предложения услуг, а не анализа характеристик спроса. На основании этого предложен научный подход к оптимизации экономических результатов деятельности объектов социальной сферы промышленного предприятия, который предусматривает учет эластичности спроса потребителей на различные категории услуг данных объектов.

Ключевые слова: социальная ответственность, промышленное предприятие, институт позитивной социальной ответственности, информационная асимметрия, моральный риск, социально ориентированные расходы.

SUMMARY

Dudkin O.V. The Organizational and Economic Fundamentals for the Development of Social Responsibility of Industrial Enterprise. – Manuscript.

Thesis to gain a candidate degree in economic sciences of speciality 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (by kinds of economic activity). – Sumy State University, Sumy, 2011.

The dissertation is dedicated to the organizational and economic fundamentals for the development of social responsibility of industrial enterprises. There was proposed the method for advisability to raise social responsibility of industrial enterprises according to the relevancy of social responsibility measures. The approach to the formation of institution of enterprises' positive social responsibility was improved in the paper. The system of measures for the providing of social responsibility of industrial enterprise has been improved; the approach to the detection of adverse selection on the market, where the products of socially responsible industrial enterprises are presented, has been refined; the moral risks of socially responsible industrial enterprises have been classified. The method for qualitative level estimation of socially oriented expenses has been improved, and evaluation for the optimization of economic results of the activity of industrial enterprise's social facilities objects has been performed in the paper.

Key words: social responsibility, industrial enterprise, positive social responsibility institution, information asymmetry, moral risk, socially oriented expenses.

Підписано до друку 28.04.2011 р. Формат 60 x 90/16. Ум. друк. арк. 1,1.
Обл.-вид. арк. 0,9. Наклад 100 пр. Зам. № 593

Видавець і виготовлювач Сумський державний університет,

Вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007 р.